

"RÉGI DICSŐSÉGUNK,
HOL KÉSEL AZ ÉJI HOMÁLYBAN" -- jelige

/A szegedi halászat. Pályamunka./

Szeged, 1933.

A 311

Földrajzi pályadolgozat.

Tétel:

14. Valamely község néprajzi monografiája (lehet vázlat is), vagy szabadon választott néprajzi téma. Egyenlő értékek között az első tétel részekül előnyben. (Hermann-féle alapítvány).

A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUD. EGYETEM
BÖLCSESZET-, NYELV- ÉS TÖRT. TUD. KARA

Érkezett 1933. évi március hó 11. én.

Iktató-szám: 526 / 1933-33.

Előírat:

Utóírat:

Jelige:

"Régi dicsőségünk, hol kével
az éji homályban."

1.
A szegedi halászkok.

Kemzetünk történetének legregibb hazai krónikája említi, hogy a honfoglaló magyarok: látván a föld termékenységét és mindenféle vad feles voltát és a hal bőrségét a Tisza vizében, a földet szírad vezér és övéi ki-mondhatatlanul megexerték" 1.) sennek folytán az Alföld homokján vívott döntő csata után, egyrészt itt a Tisza és Maros, meg számtalan ér által képezett, vizköz "területen sátorot verve, többé el se hagyták a földet.

Halászkva, vadászkva élt itt szabadon, élénk forgalmat, kereskedést üzött halbal, vadbal az ide jövő "nagyszámú idegen népekkel s bár puostitó csaták meg-

1.) Anonymus: *Be'la regis Notarius XIV.* r. Szabó Fr. fordítása.

2

nithitottak dykor - dykor sorait, gyűjtött kincsét pedig a vad tatár rabolta el ugyjan, de a fejedelmi bölcseség gondakodott, hogy halászó - vizei szaporodjanak s ez által sorsa és jöléte biztosított legyen.

A szegedi ősi halásznépnek a tatár dúlásban szenvedett veszteségeit IV. Béla király 1247 - ben Tájé falut és a mellette levő várói halastavat adományozta, mely terület most is egyik jelentékeny alkatrését képezi a város gazdagságának. (forrás?)

Ez adomány csak szaporította a város halban gazdag vizeinek számát s gyarapította a nép gazdagodását, habár ezen korban még egy magyar forinton — mint az egykori tanúk állítják — ezer darab róla hosszaságú harcsát, végjesei potykáival lehetett venni,

mindazonáltal megvagyragasztott a nép.
 Szeged pedig vetékedett kőrben, fényben az
 ország bármely városával.

É. fénye, jölete és gaz-
 dagsága ingpeget is helyett mindenfelé.

Zsigmond német

városar és magyar király 1397 - ben rendeletet
 bocsátott ki s a Temesváron ugyanez évben
 tartott országgyűlés pedig törvényt hozott: hogy
 a folyóvizeken fogott halak egyharmadát,
 a tavakban fogottakénak pedig felét a
 királyi kamara részére kell beérdegtatni,
 mely rendelkezés Szeged halász népének gyara-
 podása elé kemény gátat vetett.

Kezencse azonban,
 hogy Zsigmond egyik közelintője a diós
 Hunyadi Mátyás király már akként gondol-
 hozott, hogy: mivel a királyok diósége a
 népek sokaságából s az országok dióse és ereje a

városok gazdagságából és bőségéből áll; illő
 tehát: hogy a fejedelmek a népeket megtartsák,
 és a városokat nagypolitikák irányítják, 1.)
 se gondolkodásának megfelelően Szeged harcias
 és igyekező magyar népet minden rájoh
 névve kedves és jóletüket gyarapító szabadal-
 makkal és kiváltságokkal látta el, melyek
 sokhamar fellendítették a város életét, a
 nép iparkodása és kereskedelmi életre -
 valóssága pedig mielőbb megeremtettk
 Szeged történetének azon fényes nemzeti kor-
 szakát, melyet annak letünnté óta megmünd
 ez ideig nem sikerült újból elérnie.
 De éppen ez a jó-

1.) Mátyás királynak 1462-ben kelt Szeged
 városát kiváltságokkal gazdagító oklevelé.
 A városi levéltárban.

5
let ingerelte fel ellene az irigységűk vagját
s mikor az elnyomott jobbágyok Dósa Györggyel
az élén kardot ragadva felerőztetten dúlt, a
dus alföldön előrek szemelte ki például a jó-
letlen élő halászok városait, amide itt az
ősi harcok megedzett népének bátor lakosai

— közöttük mintegy 3000 halász is —
fegyverre kelve városuk és vagyonuk bizton-
ságát kimerővánták a porhadat.

Nem mert ide járni.

Kegec halásznéje
nemcsak gazdagságáról, hanem vitézségéről
is híres volt már régóta se híret még a török
pusztítás sem volt híres se megsemlítani, se
törökretenni.

1.) Istvánffy: Historiarum L V. 43.

Megvagyom írva, hogy
 Kolimán alatt amidőn megkezdődött a
 török korok Magyarországon "shaxants"
 "nagyobb városai egyjmásután kerültek a török
 uralom alá — népeinek minden vitézsége és
 hőies ellenállása és küzdelme dacára —
 azok között volt Kegec is.

A városnak meg-
 maradt segyrészt megmentekült lakosága
 érdely mélyen érezte az e fölötti fájdalmat,
 mint hírreves lincja: Tóth Mihály, aki a
 lantos Sebestyén leák szent: 1.)

" Az nagy háir vallásain koroként bankodis
 Mint megtorolhatná, azon gondolkodis,

1.) Tirodi Sebestien szörzése, Kegeci veszedelm
 1552."

Nemzetek sok fő népr. Szegedben lakik,
 Chakris fő halász és hét száz benne vala
 "Hik egy-egy terekhel vízre mérnek vala."

Bizony mérnek vala,
 mert Tóth Mihály, a derék szegedi bíró
 addig serénykedett, hogy az öszövedelőkhöz költött
 szegediekkel és a segélyhaddal a halászhok
 isónakjain titkon átkelve, 1.) megrohanták a
 várbán gondtalanul tanyázó törököket és
 szántalan, tereket "levágának, a várost és
 a külsővárat vízszalag lalták, de fájdalom,
 a lakmárosó dióség nagyon rövid ideig

- 1.) Talugjai: Szab. kir. város leírása I. 185. l. és
 Finódi: "Szegedi veszedelem 1552."

tartott.

A törökök újból visszafoglalták a várat és várost, a megmaradt lakosság, köztük a halászhok is, mint a város igyeke és gyors népe, elmenekült Tápé nádásai köré; így is ekkor nyert Tápé — ez a vízhentette ősi falu — újból egy csekély lakosságot.

A török bosa halászaik — kik ott laktak, hol most jelenleg a régi vár romja áll — vették át a Tiszán meg a Maty és Kiler, meg a többi erek és tavak vizét az uralmat, 1.) de lassan-lassan a régi lakosság is visszatért és megvárakozott a városa romjain urra lett törökkel.

1.) A törökök nagy figyelmet fordítottak a szegedi halászható vizére, melyek nekik évenként mintegy 8 — 10 ezer akaszt jövedelmertek.

Az előbbi századokban
 oly hatalmas lendülettel birt hereshedés termé-
 szetesén elbénult, lehangyatlott, a Tisza azonban
 ép oly bőven szolgáltatta a halat ekkor is,
 mint Zsigmond császár alatt, mikor az itt
 járt Bertrandon de la Brocquiere francia követ
 azt írja, hogy: tómerdek halat ont a Tisza se-
 hől az országban nem lehet látni oly hosszú
 és vastag halakat, mint Fregeden; "most meg
 nyomban a török kiűzetése után II. Rákóczy
 Ferenc — Fregedet ástromolva — írja naplójá-
 ban: ... betegségem nagyon kivált s folyton
 éjje" "szomjuságom volt és azt csak a Tisza
 vízával dthattam, melynek sárbúzu" vize
 annyira tele van halakkal, hogy szinte alig
 lehet meríteni a nélkül, hogy halat ne fogjon
 az ember." 1.)

1.) II. Rákóczy Fer. fejedelem emlékiratai.

A Törökország s haladásai e halgazdasága eléggé meg nem becsülhető kímise volt a sokat szaklatott és elszegényedett város népének, mert bő táplálékot, hasznos foglalkozást és élénk kereskedelmi életet képezte a lakosság nagyrészeinek.

Alig hogy elűzetett a török, s alig hogy megkezdte városi életét rendezni, mi quaxtult területén a csüggedni nem tudó nép, már a halálozók igen jelentékeny szerepet kezdének játszani az újól fejlődésnek induló várostörténetében.

A városnak a XVIII-ik század elején ugyanis nagy erőfeszítést kellett kifejtene, hogy kéged a szab. kir. városok sorába újól beiktattassék. Ezt minden határozás nélkül, a többi között egy régi pészétnyomóval is igyekezett a város sikerre vezetni. Egy pészétnyomót ugyanis 1200-ból

származottak tüntettek föl, melyet a régi idők
 mostohasága és viszontagágái alatt bizonyos
 szerencsétlen módon elűzött, 1.) — így mond
 a nagy királyságait és szabadságait meg-
 újító oklevél — de nem régebben mégis az
 1704 - ik esztendőben véletlenül s reménytelenül
 halászok által a Tiszából halókkal kai -
 halásvatott és mostani polgároknak és gaz-
 dáknak kezébe visszakerült s rekurál
 különösen is felmutatva lón. "2.)

A város e törekvése
 egybegek is a pecsétnyomó alapján sikerült és
 kéged, mint régi szab. királyi város hasonló
 pecsétet nyert III. Thárdytól, hi régi szabadságait

- 1.) Azon mesét ezelték ki, hogy a város hajdankori
 bírója Thopraz nevű - nehogy a pecsét a török
 kezébe kerüljön, dobta a Tiszába.
- 2.) III. Thárdy nagy szabadsági levele, kéged level -
 társalvára.

is újból megerősítette.

Tehát nemcsak
"intézséggel", nemcsak az "ösi letelepülés" régi jog-
"alapjára való támaszkodással, hanem immár
a város előbbi kori jogainak kivívásához
szükségelt mesterhéltség ügyességének ürügye
alapján is előtérbe látom lépni halálozainkat
a város életének történetében.

A III-ik Károly
alatt nyert szabadsalmi" alapján megindult
városi élet a nagyszámú idegen betelepülőkkel
Szegeden nagy élénkiséget mutatott, főleg az
ipar és kereskedelem terén.

A céhek újból szer-
vezettek és szervezhetőek, csak a halálozók,
mint "ő lakói az ösi városnak" maradtak
szabadon szervezkedés és szervezet nélkül
halálozók tovább a hallan gazdag Tiszát,
a szerte futó ereket és réteket, meg a városi

halastavat s mikhamarabb ismét a legvagyo
nosabb osztályt képezte. Szeged lakosságának

Érdekesnek tartom
megemlíteni, hogy az ugyanazon időtől,
1728 - ban folyt boszorkányperekben egyik
tanú azzal is vádolja a boszorkányokat,
hogy: "Az halakat eladták a törököknek
dyan" legyekert, a milyek mindenféle ki-
rakott szőlő levelett fa levelet és más
afféle kánokat szokták tenni". 1.)

Azzal is vádoltatták
a boszorkányok, hogy a termést eladták
— azaz megrontották x) — valószínűleg
vélem, hogy ezen évben (1728. július 10-én)

1.) Boszorkány periratok a város tithos level-
tárában. (nem elég! Pontosabban forrás megadás kell!)

x) nem igaz!

bizonyára rossz termés és talán kevesebb hal is lehetett sennek okát a baxorkányokra hártották.

Nem kevésbé figyelemre méltó körülmények tartom én azt is, hogy a szegedi halászok az ősi foglalkozásukkal való üzése mellett, mintha egyből terhektől mentesen — éjéig, mint az ország nemesei a múltban — csak a hazá védelmének kötelességével bírtak volna?

Ha harcban, háborúban indul Szeged népe — így a krónikák, mint a történetírók — a harcbaszállók között elősorban a szegedi halászokat emlegetik mindenkoron.

Avagy ez csak különös bátorságuk és vitézségük érdeme volna talán?

(Nem?)

A fentebb elmondottak

dottakban már találkoztam a vitézül
haroló szegedi halászhokkal, itt még az
1849-ben tanúsított hősiességükről említek
meg néhány vonást a szemtanú krónika's
versei nyomán.

A rácsok 1849-ben meg-
rohanták Szegedet.

Ekkor vonultak ki
az Újszegedről ágyúzó "serviánusok" ellen
fegyverrel a kezükben és bátorsággal a
szívükben szülővárosuk védelmére az
elsőkhöz is legelől a derék szegedi
halászhok. "A csatáról szádra dicőlti
a szegedi halászhokat következőképen a
népkronika's:

"En ki e hősiatát versekben leíráim,
" Vitézségét egynék magam is bámulám.
" Egyszülővárosi halászlegény volt ez,

Thi gyalog egy lovas rácot üzde vezet,
Leírta hátulról sejt prapájáról
Ga lö, puostoly és kard jutott asákmanjaul."

A megtámadott város védelmezésében vitézül harcoló szegedi halálosok közül még egy másiknak bátorságát is felemlíti a krónika, mint aki:

"Egy szerviant puostit el puosta kezekkel
"A midör ö kelme már illanni akart,
De a sorutána küldé e hös magjast,
Thi hátul igy csipte el húsosnyakánál
Hogy mindjárt kioxonult lelke a torkánál;"

amelynek láttára

a szerviamok":

"... mintegy kétezren
"Hápiufeltől vettek lúcait nagy hirtelen"

...nem igen lévén kedvük
tovább is összemészálni a város szegedi halászok-
kal, akikben — így tapasztalhatták —
mintha még mindig élne Árpád vére.

Válóban él is, vagy
hogyzabban mondjam, élt is! (stihus!)

Szegednek ez ő
lakói — kik az Árpádkori letelepedés óta
a város keleti, jelenleg „felsőváros” hajdan
pedig „felsew szeged” — nek nevezett részét
lakták napjainkig — oly szép, deli természetű,
szabályos azü férfiak, minők csak a párdacos
Árpád hadrontó népei voltak. (?)

Még három - négy
évtizeddel exeldt e naplarmította, leány-
csábító, sugar bajúzóü legényeknél delibb
legényeket ritkán lehetett látni.

Meglátott e sudár
termetü legényeken, hogy aprák délceg

hősei voltak a csatáknak, ahol hirt oseres-
tek maguknak, dióségeket a hazáknak és
becsületét szülővárosuknak.

A halászlegények,
a többi legényektől elkülönítve mindig
szelben és takarosabban öltözködtek;
önült a szem — hívált a lányozem — ha
reájuk nézhetett. De kapóik is voltak
am a halászlegények a lányok seregében
érvény mint apáik a vitések, a harcblók
seregében!

Míg apáik öseik
hódításairól a történelem tanuskodott, a
deli halászlegények hódításairól meg a
halásznők tanuskodnak.

A szegedi halásznők
tulajdonképp több osztályt képeznek. Halásznők-
nak leginkább szokhat nevezni itt, kik az
iggynevezett „kerítő nagy háló”-val halásznők

nak mindig egy „halász-mester” kormányzása
alatt.

szóval, hisz a hal
elárusítását eszközlik, illetve végzik, még
pedig régenté csak a város menziskék
által, „fiserek” — nek hívják.

„Ezek a fiserek”
nagyobbára jólmódi, gazdagabb polgárok,
hisz a város környékén levő erket, „fokokat”,
tarakat, vagy a Tisza bizonyos részét beérle
veszik és a halászokkal halásztatják.

Regebben — még a

1848-49-
jelen század első két évtizedében is — főleg
a kisebb halász — eszközöket használó régebbi
halászok teljesen szabadon, minden
teher nélkül halászhattak a város vízeiben.

Minden más
foglalkozás, minden értelem, kereskedelmi
és ipariaké limitáltatott — más városok

ban még a hal is" — de Szegeden annak
semmi nyomára nem akadok, hogy a
"Magistratus" a halászok foglalkozásába
"bélé avatkozott volna.

Akkor, midőn Szeged
a várői halászó vizet (a mostani tájéi rét)
az ő jobbágy falujának, Tájénak — hogy
városunk protektioja alatt jobban előmehessen,
potom árt bérbeadta, egyedül azt tartotta
főv: hogy a midőri városunk szükségére
Beisi "méltóságoknak megvalósíttatni
kivánjuk vagy friss halat az idevaló
Urahnak adatni akarnuk, tartozzanak
praevie adandó parancsdatunk mellett

1.) Herman U.: Magyar halászok I. 465. l.

mind meghalászni, úgy az halat bé hozni,
 nem különben Városunk főbíráját is bőjt
 napokon egyszer is másszor is hallal kátogatni¹⁾
 smidőn később a Tizza partjának a
 szabályozás előtt óriási nagy banyanulatokat
 tevő, halban különösen gazdag hajlásait vagy
 a tájéiaknak — mert régi lakosai e falunak
 mind hajóépítőkh és halászok voltak —
 vagy a szegedi "fisereknek" bérbe adta, mindig
 hi volt kötvé: "halászatból azonban a szegedieket
 se a Maroson se a Tizzán a Marostorokig a
 kisebb halókkal kizárni nem lehet." 2.)

Az így bérlett haj-
 lásokaban ütötték axtáin fel a Tizza partján a

- 1.) Szeged régi jegyzőkönyvei 1724. és 1756.
- 2.) Városi régi jegyzékek. 1756. levéltárban.

22

Marostorkolatától egészen Algjőig, sokszor fel-
Csongrádig a szegedi halászház — meg az
Istenei években is — az ő híres tanjait,
az igazmevetett, halhasító tanjait.

Istent mevetett így,

mert ezeken a tiszaparti tanjainon hasították
fel az összefogdott rendkívül nagy mennyiségű
híselb fajta halakat, melyek bevezetve a
több különböző fázisai után az elhészítés-
nek balakba kötve, mint „száraz hal” juttak
forgalomba.

A szegedi halászház a

száraz hallal és halcsirral is nagy és hitű
kereskedést üzték, mert ők nemcsak a szegedi
Tiszát, hanem az Algjői uradalom és az egész
nagy Alföld halászható vizeit, sőt a Balaton
halászatát is bírták birtán.

sz. előbb említett

"halvasító tanjak"-ról kell még megemlékez-
nem, mivel ezeknek ma már csak a híre
él; pedig tulajdonképp csak ezek tükrözik
vissza a mi halászaink igazi életét.

Az mint tavaszodni

kezdetl az idő, nyombar népszerű lett a Tisza
partján a Maros torkolatától fel egészen a híres
"gyeri, fobig" a kanyarulatok, mint a "sárga",
"porgány", "vossás", "hársd" és a "nagy fűzfás" és a
"töbli halgazdag" területek, mint valami őskori
telepek, tele voltak sátrakkal verő s halász-
kunyhókat építő halásznépvel.

Valamennyi halás

külön - külön tanját képviselt s egy - egy
tanja mintegy hajdani őskori halásztelep:
vagy a "berlő", "fiser", vagy a halászmester pater
famíliaozsága alatt fejelemozott, példás
erkölcsi rendben élt.

A tanya, rendszeren a
 hal sokasága meg a bérelt terület terjedelmének
 megfelelő nagyságú, mindenkor nádól és
 gyékényekéből rendeltetéséhez képest
 különféle alakból 7 — 8 kunyhóból
 és szántás véget kiterítetett halak elhelye-
 zésére készített, úgynevezett „zsidó utcából”
 állt.

A fűvesek árnyékában
 — a Tisza mentét mindenütt fűvel erdők
 szegélyezték — kisebb magasabb helyen
 mestelen volt nádföldte kunyhó — a fűsér
 gazda vagy néha a halász-mester kuny-
 hója — képezi mindenkor a tanya
 kőképpontját.

Könnyűtől jobbra-
 balra nyerne elhelyezést a többi kunyhók.
 Vele szemben a
 csinoságra mindig legtakarósalb s oxeder

25

indáhtól körül futott kunyhó, a „fekér csodolók”
kunyhója emelkedik.

Ent egyházzal vetélkedve
igphozerék a halászlegények minél csinosab-
bá, minél feltünőbbé tenni, mi sikerül is
nehik.

Ennek oxomoxédoágá-
ban van az ágasokra épített nagy nyitott
szin - fél-épület mely alatt történik a hal
hasítás - nagybárá leányok és menyecskek
által, elvéve tartásva néhány munka-
bíró komolyabb asszonyjénél — se
szinnek egyik végében vannak felállítva
a hatalmas ártató - kádak, melyekben
a besózott halak áznak.

A szin mögött van
a nagy „báloxó” kunyhó — a tanya leg-
nagybb épülete — melyben a már megzá-
ritott halak bálaxtatnak. E mellett, sokszor

velé egybekapcsoltam a vest tetővel ellátott
kumyho, vagyis raktár, hol a már "bálokba"
kötött, keresztelőre kész, száraz "halak"
raktároztatnak; ugyanitt helyezték el az
öböl butykosokban összegyűjtött nagy —
mennyiségű halcsir is.

A raktár mögött,
szerezkedik a halászlegények és a "konyhak"
gyerökök "kumyhoja, ez előtt van az "állás",
hol a nagykerítő — halók "kintérvé" szárad-
nak. 1.)

Legutóbb, a legutóbb
helyen volt a hosszú prózamasor a "zsidó
utca", hol a már kiharított és a "sós leben"

1.) Halászaink mind tudtak halót kötni
svarrni, de azért nagyhalóikat rendszeren
"gütárol" hozatták.

megfelelő időig ázott halak a pöznákra
 feszített, idegre "tenygetve" száradtak, mindig
 dynagybűzt terjesztve, hogy ez tényleg egész
 háged vielőket elárasztotta.

A felszrott kumyhóban
 kívül volt még egy "dvaszó" - kemence "sátor",
 meg egy földverem, illetve pince is, ami igen
 természetes is; hiszen halászaink réges - régen
 tudták már azt, hogy átkozott a hal a
 harmadik lében!

Iha megemlítem
 azt, hogy egy csomó apró jöszög - szár -
 nyast érve — tette még élénkkelvé a tanyát,
 barátságosabbá pedig egy pár kutya, nem
 hagyhatom említés nélkül azt sem, hogy
 az ily tanyákról egy - egy szelidített gölya, gem,
 néha szarka vagy vérese soha nem hiányoztak.
 Azt alig kell mon -
 danom, hogy itt a szabadban folyó élet egy -

szerepe mellett vig volt és eleven, a „bálozó”
terem pedig nagyon érdekes.

Itt nyílt legtöbbször
alkalom a beszélgetésre, mesélgetésre, isintalan-
ságra és divajkodásra.

Itt mindig hang-
zott vagy adal, vagy a kacaj, amelyet az
örökös vigkedélyű nőnek hamiskás meséje,
vagy a csintalan menyasszony isipőstrefája
idézett elő, dykor - dykor a be - betehintgető
rosszont "férfi - név is hozzájárt a vig -
"sá emeléséhez.

A munka vigában
folyt, a vigpár mellett közben - közben meg
eredt a dal is:

"Háborúlegény, háborúlegény, hallod-e,
Mért nem házassz te?
Mért nem veszel el egy leányt,

29
"Akár engem, akár más."

A haláxlige ny

pedig ott a losogva folydogáló Tisza partján
ülve, kötögeti, javítgatja hosszú fatűjével
a megrongált halót, némán nézve a szendesen
folydogáló Tisza vizébe s csak a néha
hallatára mintegy inkéntelenül dudolgatja
vissza:

"Léke vize a zavaros Tiszanak,
Mond meg annak a szép barna kislánynak,
Hogy az egész Tisza vize mentiben,
Mindser olyan barna kis lány seholsem."

Attán újra elhalgat,
figyel a bálozó leányok nődjaira, hol az
folyik váltakozva, a víz a bussal szakadat-
lanul.

nyolc dal,
kanyós világ isteni

Műveltség

A tanya egész népe megtalálja itt a munkát s ha egyszer kezébe vett ennek a „végít,” meg is tartja azt végig mindenik.

Csak mintha a konyha's "ülne az erdő árnyékában tétlenül a pattogó tűz előtt.

Tétlenül?

Ah dehogy! hiszen neki jut a legelő munkarész, az ő kötelessége kifogástalan paprikás halat" 1.) főzni, mely után még a kínai asszony is megnyal-

1.) Halászlé," meg "halpaprikás" elnevezés csak a vendéglők étlapjairól a hozzászólásban átment szavak; a szegedi nép csak paprikás halat," paprikás sörkét" és "paprikás süst" stb. ismer.

hatná a oxáját.

31

A derek, konyhas "gyakran köstölgetja, vajjon savát - lósát eltalálta - e? Valószínűleg eltalálta, mert derűsen mosolyogva néz a parázsló tűzre szíletes nyelvsáttintatásokkal igazít egyet a bográis fülen, majd még egyet visszál rajta, aztán felegyenesedve hűvöskén tekint végig a síkon, vajjon jönnek - e már a halászhok.

A tanjain nem déli 12 órakor esznek, hanem akkor, midőn a "vetésből" visszátérnek a halászhok.

Vissza is tértek éjre, mert a mosakodó, halhajtó lányok szokásos dala, melytől visszahangzik a fűzes, meginté a oxakais fület is:

"Hej halászhok, halászhok,
Mit fogott a hálótok?"

Nem fogott az egjebet,
Tirosoxáimjü herceget...!"

Pedig dehogyan nem
fogott, hiszen meglátosik vidám arukon,
hogy "jó tanjáuk" volt, de meg a halász -
hajó után kötött telt bárka is igazolja.

Az egjész tanja nepe
abbahagyja most a munkát, kísérül kiki a
lukkullusi ebédhez, a papírsáshalhoz, mely
már ott járdeg az erdő tisztában, a nagy
füzek árnyékában.

Coakkamar elhelyez,
kedik az egjész köztársaság, főleg verhezve
egy egjész fekete festett tulipános fakanállal,
meg egy nagy karaj "hinyérel" s aztán körül
ülök a bográcsokat.

"Egy rövid ima s a
bogrács hamarosan annektálva lesz" a
(burr,)"

levágott fejek törzsek egymásután kiildetnek
gastronómiába, de közben - közben egy-
egy „ispior” vulgáris hűbörös kulacsnak hi-
teltetik a nyaka selőbb a „mester” majd
sorra a tanítványok konstátálják a „segedi
haros” minőségét.

A szegénylős leány -
sereg azonban vixet ioxik, ha mindjárt kaka-
terem is aggomrában, a menyessék azonban
már a nénemasszonyékkal együttesen, ha
a kulacsból nem is, de egy korsóskából vagy
„butykosból” szivesen húznak egy - egy
„hótdó kottyt”, ha már úgy igaz az a
harmadik levü közmondás.

A halat fejedelmi
ételnek tartják a segedi halászhók és a tanyán
nagyon sokféle változatban élvezik is. A
paprikáshalon kívül kedvest készítenek
náluk a szalonmassiron sült csuka, éf úgy

a nyáronra süzött devec, meg a sült kárász,
vagy a dalla - kecske, valamint a karszás-
kaposka, meg az eates - fagyhagymás hideg sült
halak, de leggyakoribb a sóska megrem unt
paprikáshal, mely egész Szegedre kiejik
legkedveltebb étel. Innen van aztán hogy
akármely rendű vagy rangú ember legyen
a város vendége, a híres paprikáshalnak a
kedveskedések közül hiányoznia nem szabad,
régente pedig, mint királyi városnak, egy
füxer halat meg egy pár karmaxsin - csir-
mát kellett évenként az udvarnak ajándéko-
lva küldeni s azonkívül, hogy a városnak
újjas - bajor dolgai sikeres elintézését nyer-
jének az udvari kamellánánál, a perszei
szőnyegekén kívül nem is helyi serepet
jártatott egy méhany fűxer hal is, ebben leli
magyarozatát a fenntelei kihötes is, hogy
a bécsi urak részére bármikor szabad legyen

a váromak a Vártói — 35 halászható vizet
halászhátúria.

Ébéd után axtár a
tanja néje egy kis pihenésre térhetett a
füzesek árnyálatá, avagy a kunyhók hűsége,
de a tanjagazda szavára mielőbb ki-ki
ismét dolga után nézett mindaddig, míg
leáldozó nap lecsúszott nem intett a szélből
ingó füzesek mögül.

A nap leáldozta után
mindent rendbe hozva, iszprotokra oxlik a
tanja néje.

Az idősebb férfiak rá-
gújtva a kurtaszáni makra pipára —
hogy a szünnyagokat élűzzék — kunyhójuk
elé telepedve hallgatják a régi világban hog-
smint volt történetekről szóló egyik — másik
beszédet axtár — főleg a legutóbbi
évtizedekben már — uniszorod szidták

36
át hozták a „gőzhajózás” meg, tiszaszabályozás”
név alatt ismeretes szörnyletegeket, amelyeket el-
pusztították halait az áldott Tiszának és
oly diühödtté tették ezt a kedves, csodás folyót.

—— Hej, hej!
mikor még hadikokon hordtuk a halat s
nem tudva mit csinálni vele, a diószerének
adtuk — schajt fel az elbeszélő öreg —
akkor; akkor volt csak jó világ!

A szemközti
levő kunyhó előtt az asszony népség gyűlt,
össze hallgatni a tündér — és rémhistóriákat
a cirkányokról, amelyek odatelepedve él-
nek a Maros torkolatánál levő örvényekben,
hogy a fürdő gyermekeket elnyelhesék.

Csak úgy borzad-
nak a hátuk a hallgatóknak, de azért ellen-
szomján elhallgatnak akár egész éjjel
az ily szép meséket.

Míg az öregelibeik itt
 csendes beoxélgetéssel s mesékkel töltik az időt
 addig a mindkét nembeli fiatalok az erdő
 oxélben irárik, isiga - kettőt játokik. Ha
 pedig a futkárosokban elfáradtak, letelepül
 nek egy - egy óriási fűz alá ott a Tisza part-
 járn, aztán felzendül a nótá a csendes éjoxaká-
 ban:

" Az ötföldörv haláxx legény vagyok én,
 Tiszapartján his gunyhóbban lakom én,
 Köke his lány, jójj le hozzám pihenni,
 Öreganyám majd gondodat viseli."

Egyik nótát a
 másik követi, majd mindegyik hozzám
 tart, de a lebukó hód figyelmezteti őket.
 Legények, lányok aludni indulnak s
 búcsúzásul az előző érekel nótából

Bernásgápn

verse, s szegediak aligda "1
 ismételt, vagy csak késon,

dalolvaak:

"Isten hozzaid, kedves legény, én megyek,
Élj boldogul, a jó Isten áldjon meg,
Dykor - dykor rólam is emlékezz meg."

Kemcsak dykor-
dykor, hanem éjjel - nappal, ébren és ál-
mában is emlékezik rá, hogy is re, mikor:

"Tisza mentén, Tisza partján,
Kincserr! de hogy van az leány,
Danzó harcsái a dereka,
Csókra való az ajaka."

Ejtsétek!

Hajnalban, vagy
még hajnal előtt már mindenki talpon van
a tanyán s kiki szokott munkája után lát.
Egy pár legény iszonyokra kap, utána köti

telt bárkát s axtár a gazda is beaxáll, Isten
segíts, indulnak aláfelé, be a városba.

Ma péntek van.

A városom nyugati

oldalán sűrű - forgó mész a sok menyestés
s a dalias, hisz "legények alig gőzök", föl -
szákhúri" a "tökös" - bárkák, a halat,
élénk nyűrsőg a népség, hiszen pénteken
minden szegedi familia halat evett.

Alig lehet hű és

igaz képet adni arról a nagy eleveneségről
és roppant halforgalomról, mely a szegedi
halpiacot nemcsak országos, de világhírűvé
tette egykoron s bizony faján látom ma -
nap már axt a néhány bárkát és hal -
árusítót a közüti vasútdunok alsó oldalán.

Szegednek hajdan

leghatalmasabb népszerűsége számban, vala -
mint vagyonban - sajnos - ma alaposan

megfogathozott.

40

Városunkban a
tömördek nagyhálórn kívül egykor annyi
vlt a halgók: a herék, pendelék,
raizók, tyrogatók, testi - verizók,
mrásók, vadók, horgászók, püzök
száma, hogy manapság hal sincs annyi a
szegedi Tiszában.

A szegedi halászok
különböző osztályai közül tulajdonképp csak
a halászokat és fisereket említtem eddig
mint az igazi nagyhálózat valódi képviselőit.

Megemlítendőnek
vélem még a „heréket” is, kik a Tisza
közepén egy háromszögletű fára feszített,
szákhajú hálóval és egy — a Tisza
fenekeig leérő — szamos horoggal ellátott
horosú szineggel halászkodnak. Időjök
ben egy „pütyögató” — nek nevezett, más —

fél lábnyi hosszú pálcá van, a végén egy kanálforma gombbal, mellyel közben - közben bugyaráshoz hasonló hangot idéznek elő a vízben és pedig azért, hogy a falánk harsát lépre, azaz horogra ualják.

Idő aztán egy bárkára való halat összerúgatták a kezökön így, mint a rácsákhoz vagy más ily kisebb eszközökkel halászok, a szőnyekhez 1.) kötött barkát lassan „ihlandgatva” 2.) vitték a

1.) Kezeden a halászok kisebb, egy lából vajt járműve „szőnyek”, a nagyobb és a hajók több deszkából egybezerőgelt járműve „ladik”, a még nagyobb „dereglye” névvel nevezetik.

2.) Ihlandani, a szőnyek közepétét feleveztetett gúzsba függéljeseen tartott evezővel állva evezni.

vár melletti piacra, hol mindig kapóra
jött a friss hal.

A pendelőző szegedi
halászok nagyrésze inkább műkedvelő
halász, valamint a tapogató meg toxo-
veozók is.

A horgások meg
pikire, mert régebbi időben egész a kis
iskolás gyerekekig mindenki megkísérelte
a szerencsét a Tisza partján, ha egyél-
bel nem, hát egy gombostűvel formált
kis horoggal ellátott tutajos püccével.

Szeged igazi halász-
város volt, mindenrendű lakója szerette a
halat és szeretett is halászni, de senki
sem annyira, mint a felsővárosban már
a múlt században megtelepedett aigá-
nyaink, kik ott, a legtörségjöhöz képest
halász városrészen annyira belemele-

gedtek a püvésés mesterségébe, hogy reggel-
től estig ott guggoltak a Tisza partján s
egyre-esték, mikor kapi "vagy" kupa" már
el a kárpási dűrlines a horogra fűzött
gilyostát?

Nincs már meg ez
a kép se Szeged életemben!

A szegedi halászhalk
dícsőségéből csak egy régi tépelt zöld halász-
haló maradt, az egykori halászváros em-
léket a „uska” — meg a „barka” — utcák
örzik, a halgazdagságát pedig a városnak
egyelőre az „arany futykhálok” címzett
hácsma tartja fenn.

Hova lett a vitéz
háromezer halász?

Iski tudja, igaz
vdt-e valaha, hogy egy magyar forintot
„exer darab röpös hrossisági harcsát vegyessék

potykaival lehetett itt venri, ?" ⁴⁴

igaz!

"En azt mondom

Legédfordásaim: 1.) A pályamunkám lap-
jain megnevezett skizatok és művek

2.) Egy heti tartozkodásom a
porgányi halásztanyán.